OBLIGAŢIILE POZITIVE ALE STATULUI ÎN CAZURILE DE VIOLENŢĂ ÎN FAMILIE

Victoria COLESNIC

CZU: 342.6:343.54 victoriazamurca2@gmail.com

This article aims to present the most important positive obligations of the state in cases of domestic violence. This investigation highlights the main procedural aspects regarding the application of protective measures to victims of domestic violence and the reparation of moral and material damage. It also distinguishes the authorities empowered with duties to prevent and combat domestic violence, who are obliged to fulfill their obligations diligently.

Violența în familie este o problemă omniprezentă în toate țările lumii, cu consecințe grave în plan fizic, emoțional, financiar și social asupra victimelor, familiilor și societății în întregime. Marea majoritate a victimelor sunt femei, care se confruntă cu dificultăți în accesul la justiție și la serviciile de asistență și protecție.

Recrudescența actelor de violență între membrii familiei a condus la necesitatea de a întreprinde măsuri de prevenire și combatere a violenței din partea autorităților competente. Astfel, se nasc primele obligații pozitive ale statului în cazurile de violență în familie.

Instanța de la Strasbourg nu a definit conceptul acestora, însă în jurisprudența sa a subliniat faptul că aceste obligații pozitive impun autorităților naționale obligația de a adopta măsurile rezonabile și adecvate pentru protejarea unui drept.

Obligațiile pozitive mereu au fost categorisite în diverse tipuri și forme. Însă susținem ideea conform căreia obligațiile pozitive în materia violenței în familie se divid în 5 categorii: obligația de a asigura cadrul juridic eficient, obligația de a stabili autoritățile și instituțiile abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie, precum și de a determina exhaustiv atribuțiile acestora, garantarea accesului victimelor violenței domestice la justiție, aplicarea anumitor măsuri de protecție și recuperarea prejudiciului moral și material [1, p.13-15].

Legislația Republicii Moldova la capitolul violență în familie a evoluat foarte încet și foarte greu. Deci, un prim pas care l-a efectuat statul pentru protejarea relațiilor familiale a fost făcut în martie 2007, când a fost adoptată Legea pentru prevenirea și combaterea violenței în familie, nr.45. Inițial, la implementarea legii au apărut un șir de deficiențe ce au pus în pericol aplicarea justă și eficientă a acestui act legislativ. Dificultatea lui consta în aceea că legea se baza pe o abordare axată pe familie, însă lipsind mecanismele de asigurare a aplicării măsurilor de protecție. În vederea înlăturării deficiențelor, prin Legea nr.167/2010 Codul penal a fost completat cu art.201[1]

intitulat „Violența în familie” și Codul de procedură penală cu articolul 215[1] intitulat „Măsuri de protecție aplicate victimelor violenței în familie”.

Având în vedere orientarea Republicii Moldova spre spațiul valoric democratic european, în anul 2021 Republica Moldova a ratificat Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței domestice. Prin Legea nr.144/2021, Convenția de la Istanbul a intrat în forță în Republica Moldova la data de 1 mai 2022 [2].

O altă obligație pozitivă a statului este stabilirea autorităților și instituțiilor abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie, precum și de a determina exhaustiv atribuțiile acestora. Deci, actorii principali sunt organele centrale de specialitate ale statului, autoritățile de specialitate ale administrației publice locale de nivelul al doilea și structurile desconcentrate, spre exemplu: secțiile/direcțiile de asistență socială și de protecție a familiei, direcțiile generale de învățământ, tineret și sport, organele ocrotirii sănătății, subdiviziunile teritoriale ale poliției, administrația publică locală de nivelul întâi, centrele/serviciile de asistență și protecție a victimelor violenței în familie și a copiilor lor și centrele/serviciile de asistență și consiliere pentru agresorii familiali.

Astfel, una dintre obligațiile de bază ale acestor autorități este de a asigura victimelor violenței domestice accesul la justiție.

Accesul victimelor infracțiunii de violență în familie la justiție reprezintă posibilitatea nelimitată a unei victime de a se adresa justiției/sesiza organele de drept în scopul apărării drepturilor, libertăților și intereselor sale legitime, fiindu-i garantat dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzei într-un termen rezonabil, eliminându-se toți factorii de natură legală și organizațională care afectează disponibilitatea și eficacitatea serviciilor de natură juridică. La fel, dreptul de acces la instanța de judecată, în situația în care justițiabilii nu au resurse financiare, își pierde valoarea dacă un asemenea drept nu este însoțit de dreptul la asistență juridică garantată de stat.

O altă obligație importantă a statului în cazurile de violență în familie, anume pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunii de violență în familie, este aplicarea ordinului de restricție de urgență și ulterior aplicarea ordonanței de protecție.

Ordinul de restricție de urgență este un act administrativ emis de poliție pentru un termen de 10 zile, prin care sunt aplicate măsuri de protecție menite să asigure înlăturarea imediată a agresorului din locuința familiei supuse violenței și stabilirea unor interdicții prevăzute de lege, în vederea prevenirii repetării/comiterii actelor de violență, garantând astfel siguranță victimei și altor membri ai familiei în locuința lor și în afara acesteia [3, p.16].

Victima are dreptul, în perioada de acțiune a ordinului de restricție de urgență, să solicite, în condițiile legii, eliberarea ordonanței de protecție.

Conform articolului 215[1] din Codul de procedură penală, dacă în cadrul procesului penal se constată că victima violenței în familie se află în pericol de a fi supusă violenței sau altor acțiuni ilegale, inclusiv de distrugere a bunurilor sale, organul de

urmărire penală sau procurorul este obligat să intervină neîntârziat pentru a asigura obținerea măsurilor de protecție.

Demersul de obținere a măsurilor de protecție poate fi înaintat de către organul de urmărire penală sau de către procuror și în baza cererii părții vătămate.

Cererea privind aplicarea măsurilor de protecție se depune de către victimă personal sau prin reprezentant. În caz de imposibilitate a depunerii cererii de către victimă din motive de sănătate, vârstă, din alte motive întemeiate, la solicitarea ei, cererea privind aplicarea măsurilor de protecție poate fi depusă în interesele victimei de către organul de poliție, organul de asistență socială sau de către procuror.

În cererea privind aplicarea măsurilor de protecție se indică circumstanțele actului de violență, intensitatea, durata, consecințele suportate și alte circumstanțe care indică necesitatea aplicării măsurilor de protecție.

Instanța de judecată, prin încheiere, emite, în 24 de ore de la primirea cererii, o ordonanță de protecție, prin care poate oferi protecție victimei și copiilor ei, aplicând bănuitului, învinuitului, inculpatului una sau mai multe măsuri prevăzute de lege; spre exemplu, instanța îl poate obliga să părăsească temporar locuința comună sau îi poate interzice oricare contact, inclusiv telefonic, prin corespondență sau în orice alt mod, cu victima sau cu copiii acesteia, cu alte persoane dependente de ea etc.

Conform art.215^1 alin.(4) din Codul de procedură penală, măsurile de protecție se aplică de regulă pe un termen de până la 3 luni. Termenul măsurilor de protecție poate fi prelungit de instanța de judecată la cererea repetată ca urmare a comiterii faptelor de violență în familie în primul termen de aplicare a măsurilor de protecție sau ca rezultat al nerespectării condițiilor prevăzute în ordonanța de protecție ori dacă, la expirarea termenului de aplicare a măsurilor de protecție, asupra victimei se menține pericolul de a fi supusă violenței sau altor acțiuni ilegale din partea agresorului [4].

O altă obligație pozitivă a statului, pe lângă tragerea la răspundere a agresorului, este recuperarea prejudiciului moral și material suferit de către victimele violenței în familie. Aceasta are posibilitatea de a intenta acțiunea civilă în procesul penal pentru a-i fi recuperate prejudiciu material și moral.

Dacă repararea daunei materiale nu implică careva dificultăți, deoarece e ușor de probat prin diverse mijloace de probă, atunci repararea daunei morale implică o serie de probleme puse în fața organelor de drept.

De regulă, la baza evaluării daunei morale sunt fundamentate criteriile intriseci și extrinseci. Criteriile intrinseci de apreciere a prejudiciului nepatrimonial se referă la importanța prejudiului suferit de victima supusă violenței domestice, durata și intensitatea suferinței psihice sau fizice, consecințele vătămătoare, iar criteriile extrinseci prevăd anumite aspect particulare, spre exemplu: vârsta victimei, sexul, personalitatea afectivă, existența unor legături afective între victimă și persoanele apropiate [5].

Sintetizând cele expuse *supra,* este de menționat că obligațiile pozitive servesc implicit drept principalul concept în domeniul jurisprudenței în materie de violență în familie, deoarece ele declanșează responsabilitatea statului. Analizând per ansamblu acest subiect, s-a constatat că nu lipsa prevederilor legislative în sine, ci neimplemen-

tarea eficientă a acestora este cea care duce la încălcări, în mare parte din cauza lipsei dorinței autorităților de a acționa. Deseori, victimele violenței în familie sunt cele care plătesc cel mai mare preț, uneori cel suprem–viața, pentru că statul nu a dat curs apelului lor de a interveni într-un mediu privat și nu i-a în serios standardul de diligență cuvenită pentru a le proteja suficient de agresiunile la care sunt expuse.

Referințe:

1. *Obligațiile pozitive ale statului în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în materie de violență în familie.* Centrul de drept al femeilor.
2. https://www.coe.int/ro/web/chisinau/-/the-istanbul-convention-enters-into-force-in-the-republic-of-moldova
3. *Răspunsul organelor de drept la cazurile de violență în familie în contextul crizei COVID-19 în Republica Moldova, Studiu aprofundat*. Chișinău, 2021.
4. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr.122 din 14.03.2003 cu modificările ulterioare. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr.248-251.
5. VINTILĂ, Gh., FURTUNĂ, C. *Daunele morale.* București: ALL Besk, 2002.

Recomandat

***Igor DOLEA**, dr. hab., prof. univ.*